

Thomas More a západ katolíckeho slnka nad Anglickom

Karol Gazdík

13. februára 2023 ✝ **História**

7. februára (1478) si katolícka Cirkev i dejiny pripomenuli narodenie anglického právnika, politika, sudcu, renesančného humanistu, sociálneho filozofa a spisovateľa – autora latinsky písaného diela *Utópia* – sv. Thomasa Mora. Okrem katolíckej Cirkvi je tento mučeník a patrón právnikov a štátnikov uctievaný aj Anglikánskou cirkvou a dokonca aj marxistami. Dnešný môj článok však nebude len o ňom, ale aj o okolnostiach, ktoré ho stáli život. Vnoríme sa do problematiky cirkevných dejín Anglicka v 16. storočí.

Thomas More bol synom sudcu Johna Mora, navštevoval latinskú školu a vo svojich dvanástich rokoch sa stal pážaťom u lorda Mortona. Počas štúdií sa stal poslucháčom a neskôr aj priateľom Erazma Rotterdamského. Právnické vzdelanie získal v rodnom Londýne a stal sa úspešným právníkom. Je o ňom tiež známe, že túžil po mníšskom živote a určitú dobu žil ako laický brat v kartúze Charterhouse. Hoci hlboko obdivoval zbožnosť bratov kartuziánov, More sa nakoniec rozhodol zostať laikom, kandidoval vo voľbách do parlamentu v roku 1504 a nasledujúci rok sa oženil. Napriek tomu, že sa rozhodol pre laickú životnú cestu, do konca života žil asketickým spôsobom života, nosil napríklad *cilicium* – košelu z nepříjemne „hryzúcej“ látky z kože srsti a príležitostne sa aj bičoval.

Rodina Thomasa Mora; Thomas More v strede dekorovaný úradníckou reťazou lorda kancelára.

zdroj: wikimedia commons

Vrcholom politickej kariéry Thomasa Mora bolo jeho vymenovanie za lorda kancelára. To však okrem prestíže prinieslo aj veľmi nepříjemné situácie, kedy sa musel More rozhodnúť medzi vernosťou Cirkvi či kráľovi. Opätovne teda siaham (podobne ako pri téme o sv. Tomášovi Becketovi a cirkevnej investitúre v Anglicku) na skvelú knihu z roku 1943 od cirkevného historika ThDr. Jozefa Špirka s názvom *Cirkevné dejiny*, no tentoraz budem informácie čerpať z druhého zväzku tohto výnimočného diela. To nás zavedie do búrlivého Anglicka 16. storočia.

Náruživý kráľ Henrich VIII.

Henrich Tudor sa spočiatku ako druhorodený princ pripravoval na kňazskú dráhu a v Oxforde študoval teológiu. Kráľom sa mal stať jeho starší brat Artúr Tudor, ktorý si vo veku 15 rokov zobral za ženu španielsku princeznú Katarínu Aragónsku, no po pár mesiacoch obaja vážne ochoreli na neznáme vírusové ochorenie. To stálo Artúra život a Katarína vyviazla z pazúrov smrti len o vlások. Artúrova smrť posunula všetky jeho povinnosti na mladšieho brata Henricha, ktorý sa tak stal waleským princom. Jeho otec Henrich VII. obnovil záujem o uzavretie manželského spojenectva medzi Anglickom a Španielskom. Navrhol teda zosobášiť Henricha a Katarínu Aragónsku, vdovu po Artúrovi a najmladšiu dcéru Ferdinanda II. Aragónskeho a Izabely I. Kastílskej. Tak sa otvorila Henrichovi cesta na trón a k manželstvu s jeho prvou ženou Katarínou.

Na začiatku svojej vlády bol Henrich VIII. oduševneným prívržencom „starej viery“. Dokonca vystúpil proti Lutherovi, brániac katolícku náuku o sviatostiach (*Assertio septem sacramentorum contra Lutherum* z roku 1521), za čo mu udelil Lev X. titul *Defensor fidei*, ktorý anglickí panovníci užívajú dodnes. No pre nízke vášne onedlho zmenil svoj postoj ku katolíckej Cirkvi a násilne pretrhol zväzky, ktoré jeho krajinu skoro tisíc rokov spájali s Rímom. Henrich VIII. už 18 rokov žil v manželstve s Katarínou Aragónskou, vdovou po svojom bratovi Artúrovi. Z manželstva s Katarínou mal viac detí, no takmer všetky zomreli v ranom veku, nehovoriac o množstve mŕtvo narodených či potratených detí. Dospelosti sa dožila len Mária, neskoršia kráľovná Mária I. zvaná Katolícka alebo Krvavá.

V roku 1527 začal Henrich, hnaný túžbou po inej žene a sklamaním, že manželstvo mu neprinieslo mužského potomka, podnikáť snahy o zrušenie svojho zákonného manželstva s Katarínou. Tú mala v jeho náručí a inštitúte manželstva nahradiť dvorná dáma Anna Boleynová – žena, ktorá dokázala na kráľovskom dvore vytvoriť jeden z najväčších rozruchov v anglickej histórii; žena, čo podnietila kráľa na zatrpknutie voči katolíckej Cirkvi. Ako dôvod na „rozvod“ prvého manželstva udával Henrich, že manželstvo v prvom stupni švagrovstva sa protiví božiemu právu (Lev 18,18), od ktorého vraj ani pápež nemôže dišpenzovať (vtedajší dišpenz udelil pápež Július II.).

Prvé dve manželky Henricha VIII. – Katarína Aragónska a Anna Boleynová.

zdroj: wikimedia commons

Menšina anglických teológov, medzi nimi aj arcibiskup yorský, kancelár a pápežský legát, kardinál Tomáš Wolsey, dávala Henrichovi za pravdu, väčšina sa však odvolávala na starozákonné levirátne manželstvo (Deut 25,5; výraz je z lat. *levir* – švagor) a pokladala jeho manželstvo za platné a nerozlučiteľné. Klement VII. bol značne nerozhodný. Zdržiavaním procesu chcel totiž získať čas. Dúfal, že náruživý kráľ, ktorého si nechcel pohnevať, zatiaľ ustúpi od svojej požiadavky. No neurčitý pápežov postoj Henricha len viac a viac

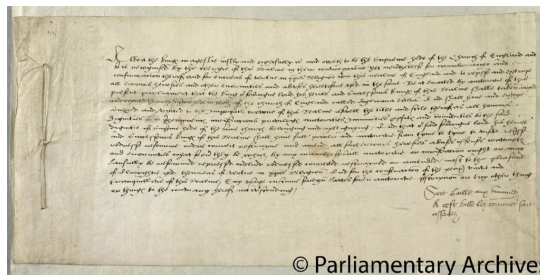
posmeľoval v jeho ambícií.

Keď už v tejto veci vystúpila aj samotná Katarína, prípad sa dostal pred rímske fórum a Kataríninej veci sa ujal aj jej synovec, cisár Karol V. Vtedy sa pápež konečne postavil rozhodnejšie za nerozlučiteľnosť tohto manželstva. Suspendoval právomoc anglického cirkevného súdu a konečný rozsudok rezervoval pre seba. To Henricha nadmieru pobúrilo. Wolseyho pozbavil kancelárstva a po falošnom obvinení z jeho spolčenia sa s francúzskym kráľom ho Henrich aj odsúdil na smrť za velezradu. Nebyť jeho ochorenia a smrti, skončil by Wolsey na popravisku. Za jeho nástupcu vymenoval Henrich práve Thomasa Mora.

Supremačný akt a rozchod Anglicka s Rímom

Pápež pod ťarchou cirkevných trestov zakázal Henrichovi uzavrieť nové manželstvo, kým sa definitívne nevyrieši jeho manželstvo s Katarínou Aragónskou. Preto vplyvný štátnik Thomas Cromwell (zmýšľaním luterán) radil kráľovi, aby sa podľa nemeckých kniežat aj on odtrhol od Ríma. V roku 1531 generálne zhromaždenie anglického kléru spolu s parlamentom vyhlásilo Henricha VIII. za hlavu anglickej cirkvi s podmienkou, ak sa to neprotiví zákonom Kristovým. Keďže s tým kancelár Thomas More nesúhlasil, musel odstúpiť a jeho miesto zaujal Cromwell.

Za canterburského arcibiskupa bol vymenovaný servilný Thomas Cranmer, bývalý dvorný kaplán Anny Boleynovej, ktorý bol presiaknutý luteranizmom a okrem toho žil tiež v tajnom manželstve. Cranmer následne vyhlásil manželstvo Henricha s Katarínou Aragónskou za neplatné a v roku 1533 zosobášil Henricha s Annou Boleynovou. Keď pápež proti tomu protestoval, vydal Henrich VIII. v roku 1534 *supremačný akt* (zákon o zvrchovanosti), podľa ktorého je kráľ jedinou a najvyššou hlavou anglickej cirkvi a v duchovných veciach má takú istú moc a autoritu, ako mal dosiaľ pápež. Fakticky tým založil nové náboženstvo. Preto sa spojenie s Rímom definitívne prerušilo.

© Parliamentary Archives

Supremačný akt

zdroj: parliament.uk

Sediaci kráľ Henrich VIII. opierajúci sa nohami o poníženého pápeža Klementa VII., 1641.

zdroj: wikimedia commons

Tu by som doplnil, že z politologického hľadiska sa považuje Henrichov *supremačný akt* za prvý medzník zvrchovanosti štátu v histórii, kedy sa štát ako subjekt medzinárodného práva vymaňuje spod vplyvu iného štátu či inštitúcie. Druhým takýmto medzníkom bolo prijatie ústavy počas Francúzskej revolúcie, čo zas znamenalo, že štát sa oslobodil od kráľa a nebol viac jeho majetkom. Teda zo sekulárneho pohľadu v medziach svetského práva išlo o pozitívne pokroky, no z náboženského hľadiska sa tieto udalosti za pokroky považovať určite nedajú. K tomu navyše boli oba tieto medzníky zvrchovanosti štátu v histórii „pokrstené“ krvou mnohých vyhasnutých životov.

Anglicko spočiatku vyjednávalo aj o vierouke s nemeckými protestantmi, ale Henrich VIII. v konečnom dôsledku nechcel zmenu vo vierouke; len cirkevnú disciplínu upravil podľa svojej vôle. Všetci úradníci a duchovní museli zložiť tzv. *supremačnú prísahu*, čím vyjadrili, že uznávajú *supremačný akt*, kráľovo manželstvo s Annou Boleynovou a nástupnícke právo Alžbety, dcéry kráľa s Annou Boleynovou. Odopretie prísahy sa pokladalo za vlastizradu a trestalo sa smrťou, ktorej najkrutejšia podoba bola pridusenie hrubým povrazom, potom rozpáranie, vypitvanie a rozštvrtenie ešte žijúceho odsúdencu.

Poprava Johna Fishera a Thomasa Mora

Týmto všetkým sa v plnej miere uskutočnila anglická schizma. Anglický klérus, odchovaný servilným štátnym cirkevníctvom, skoro celý sa podrobil novému césaropapizmu a len málokto mal odvahu sprotiviť sa Henrichovmu despotizmu. No hrdinovia sa predsa našli. Medzi nimi bol zbožný biskup John Fisher z Rochesteru a náš slávny kancelár Thomas More, ktorých dal kráľ v roku 1535 popraviť. Stali sa tak, okrem iného, mučeníkmi za nerozlučnosť manželstva.

Preto 22. júna čítame v Rímskom martyrológiu nasledovné: „*Svätí Ján Fisher, biskup, a Tomáš Morus, mučeníci, ktorí sa vzopreli kráľovi Henrichovi VIII. v spore o jeho rozvod a primát rímskeho pápeža, a boli uvrhnutí do Toweru, väzenia v Londýne v Anglicku. Ján Fisher, biskup v Rochestri, významný muž v oblasti kultúry a veľmi vážený pre svoj život, bol toho dňa sťatý na príkaz samotného kráľa; Tomáš Morus, otec rodiny, bezúhonného života a veľký kancelár pripojil sa pre svoju vernosť katolíckej Cirkvi v mučeníckej smrti k ctihodnému prelátovi.*“

Johna Fishera sa pokúšal zachrániť sám pápež Pavol III. jeho menovaním za kardinála rímskej Cirkvi, no kráľ s výhľadom na chystanú popravu svätca vyhlásil, že pápež môže poslať červený biret, ale ten už nenájde hlavu, na ktorej by spočinul. Rozsudok bol vykonaný v Toweri 22. júna 1535 o 10. hodine. Biskupova hlava zostala vystavená na bráne londýnskeho mosta až do 6. júla, kedy bola vhozená do Temže a nahradená hlavou Thomasa Mora, ktorý bol rovnako ako biskup Ján odsúdený v procese, ktorý rozhodne nie je možné

považovať za riadny ani podľa vtedajšieho anglického práva.

Stretnutie Thomasa Mora s jeho dcérou po vynesení rozsudku smrti, William Frederick Yeames, 1872.

zdroj: wikimedia commons

Po tom, čo porota nad ním vyhlásila po 15 minútovom rozhodovaní verdikt, sa Thomas More ešte vyjadril, že hlavou Cirkvi nemôže byť žiadna svetská osoba, že štatút nadvlády je v rozpore s *Magnou chartou*, cirkevnými zákonmi a zákonmi Anglicka. Potom bol vyhlásený rozsudok smrti. Jeho trestom mal byť spôsob popravy, ktorý sa udeľoval za vlastizradu a ktorý som vyššie spomenul – priškrtenie, vypitvanie a rozštvrtenie. Kráľ však tento trest zmenil na popravu štatím. Na popraviske na *Tower Hill* Thomas More vyhlásil: „*Zomieram ako verný služobník Boží a kráľov.*“ Keď More na kolenách dokončil recitáciu *Miserere*, požiadal ho kat o odpustenie, ktoré od Mora vzápätí aj dostal, a to s pridanou poznámkou: „*Mám krátky krk. Mier dobre, aby si si neurobil hanbu.*“

Miesto lešenia na *Tower Hill*, kde bol More popravený štatím hlavy a ilustrácia jeho popravy z roku 1870.

zdroj: wikimedia commons

Zásahy proti katolíkom aj protestantom

Keďže najväčší odpor proti kráľovskej *supremácii* vychádzal z kláštorov, Henrich ich všetky jednoducho zrušil a na radu Cromwella, ktorého urobil svojím generálnym vikárom v cirkevných veciach, vyhlásil všetok cirkevný majetok za majetok koruny. Náboženské základiny sa sekularizovali, zneuctovali sa obrazy a relikvie a ostro sa zakázali aj púte.

Pápež Pavol III. uvalil v roku 1538 na Henricha VIII. exkomunikačnú bulu, ktorou pozbavil kráľa trónu a jeho poddaných zbavil prísahy poslušnosti. No bula nemala veľký účinok, ba v Nemecku a vo Francúzsku ju ani nevyhlásili. Okrem kráľovej exkomunikácie bol na Anglicko uvalený ešte interdikt. Henrich dal z pomsty vykopať ostatky arcibiskupa Tomáša Becketa, odsúdil ho ako zradcu a jeho kosti dal spáliť.

Hoci Henrich VIII. pápežskú autoritu vo svojej ríši úplne zlikvidoval, ostatné učenia katolíckej Cirkvi meniť paradoxne nechcel. Keď sa napríklad Cranmerovým pričinením začal šíriť v Anglicku luteranizmus, kráľ ho krvavo potlačil. Parlamentu nanútil prijať šesť článkov (krvavý štatút), ktoré boli namierené najmä proti protestantom. Články žiadali pod trestom smrti veriť v transsubstanciáciu, prijímanie pod jedným spôsobom, kňazský celibát, platnosť rehoľných sľubov, v omše za zomrelých a ušnú spoveď. V ríši Henricha VIII. tak prenasledovali aj katolíkov, aj protestantov. Katolíkov ako vlastizradcov vešali, protestantov ako kacírov upaľovali.

Krutosť a násilná Henrichova povaha sa zhoršovali s jeho zvyšujúcim sa vekom a zhoršujúcim sa zdravím. Príkladom je aj vlna politických popráv, ktoré začali v roku 1513 popravou Edmunda de la Polea, vojvodu zo Suffolku, a skončili v januári 1547 Henrichom, grófom zo Surrey. Počas týchto rokov dal kráľ Henrich, podľa istých historických zdrojov, popraviť viac ako 72 000 ľudí, medzi nimi viac ako 600 biskupov a kňazov. 55-ročný obézny tyran zomrel 28. januára 1547 po tom, čo vyriekol slová: „*Mnísi! Mnísi! Mnísi!*“.

Osudy Henrichových žien a konštituovanie anglikánskej viery

Tisícročná kráľovná Anna Boleynová, kvôli ktorej došlo v Anglicku ku schizme, stala sa onedlho taktiež obeťou krvilačného a zmyselného tyrana. Po falošnom obvinení z cudzoložstva, velezrady a incestu ju dal Henrich v roku 1536 popraviť. Krátko pred popravou bolo jej manželstvo s Henrichom vyhlásené za neplatné. Otázkou však potom je, ako mohla byť obvinená z cudzoložstva, keď vlastne vydatá nikdy nebola. Popravená bola mečom podľa francúzskych zvykov. Následne sa Henrich oženil s Janou Seymourovou (matka Eduarda VI.) a po jej smrti s Annou Klévskou, ktorú po polroku odohnal. Potom si vzal za manželku Katarínu Howardovú, ktorú po jej skutočnej nevere dal taktiež sť, tentoraz anglickým spôsobom – sekerou. Tyrana prežila len šiesta manželka Katarína Parrová, ktorej pre jej protestantské názory taktiež chvíľu hrozila poprava.

Henrich VIII. s treťou manželkou Janou Seymourovou a mladým princom Eduardom, 1545.

zdroj: wikimedia commons

Anglikánska cirkev, odvolávajúc sa na biskupské ordinácie za kráľovnej Alžbety I. (dcéra Henricha a Anny Boleynovej), je presvedčená o neporušenom trvaní apoštolskej sukcesie svojej hierarchie. Po dôkladnom preskúmaní však vyhlásil pápež Lev XIII. v roku 1896 anglikánske ordinácie za neplatné (*pronuntiamus et declaramus ordinationes ritu anglicano actas irritas prorsus fuisse et esse omnino- que nullas*).

Základom vierovyznania Anglikánskej cirkvi dodnes je 42 Cranmerových článkov, ktoré boli zredukované na 39 článkov a boli prijaté aj medzi štátne zákony. Sú miešaninou katolicizmu a kalvinizmu. Zo sviatostí uznávajú len krst a sviatosť oltárnu, no podľa kalvínskeho chápania. Ponechali sa tiež pôst a niektoré

sviatky. Jediným prameňom viery je však Sv. písmo; tradícia Cirkvi sa uznala len do takej miery, pokiaľ neodporuje Sv. písmu. A nakoľko Alžbeta milovala lesk a nádheru, vrátila do kostolov obrazy, omšové rúcha a tiež organ.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/thomas-more-a-zapad-katolickeho-slnka-nad-anglickom/>